

**ΠΟΥ
ΟΔΕΥΕΙ
Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
ΜΑΣ,
ΚΥΡΙΟΙ;**

Δύο καθηγητές Οικονομικών,
ο **Νίκος Βέττας** και ο **Γιώργος Παγουλάτος**, απαντούν.

του Γιάννη Παπαδογιάννη

Με τη χώρα να βιώνει μια άνευ προηγουμένου, σε καιρό ειρήνης, ύφεση και την οικονομία να εξακολουθεί να συρρικνώνεται με πολύ μεγάλο κοινωνικό κόστος, το ερώτημα πότε επιτέλους η χώρα θα ανακτήσει το βηματισμό της και θα βγει από την κρίση παραμένει μετέωρο. Η υπογραφή του 3ου μνημονίου και η ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης του προγράμματος δημιουργούν μια συγκρατημένη αισιοδοξία για την επιστροφή της Ελλάδας στην κανονικότητα και τη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών στο δεύτερο εξάμηνο, ωστόσο είναι αυτά αρκετά για το τέλος της κρίσης;

Το «Κ» απευθύνεται σε δύο ειδικούς, τους καθηγητές Νίκο Βέττα και Γιώργο Παγουλάτο, και τους θέτει το μεγάλο ερώτημα: Η υπογραφή του 3ου μνημονίου και ο τερματισμός της αβεβαιότητας αρκούν για να επιστρέψει η χώρα σε ανοδική τροχιά; Ή οι νέες περικοπές και τα νέα φορολογικά μέτρα θα οδηγήσουν την οικονομία σε ακόμα χαμηλότερα επίπεδα; Ποια είναι η επόμενη ημέρα και τι πρέπει να γίνει ώστε το 3ο μνημόνιο να μην αποτελέσει μία ακόμα χαμένη ευκαιρία;

Νίκος Βέττας

Γενικός διευθυντής ΙΟΒΕ και καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

«Η επείγουσα αναπτυξιακή στροφή είναι μονόδρομος»

Επτά χρόνια μετά το ξέσπασμα της κρίσης που εξακολουθεί να δοκιμάζει τις αντοχές της χώρας, το ερώτημα για την ικανότητα της ελληνικής κοινωνίας και πολιτικής να μεταρρυθμίσει την οικονομία προς μια αναπτυξιακή κατεύθυνση γίνεται όλο και κρίσιμότερο. Είναι αλήθεια ότι, με ορόσημο την ολοκλήρωση της αξιολόγησης, υπάρχουν θετικές εξελίξεις και για την αύξηση της ρευστότητας, και για τη σταθεροποίηση των προσδοκιών. Όμως οι εξελίξεις αυτές, που ήρθαν με καθυστέρηση, έχουν να αντιπαρατεθούν και με σειρά σοβαρών προκλήσεων στο εσωτερικό και το εξωτερικό της χώρας.

Οι κίνδυνοι δεν έχουν περάσει. Αν δεν γίνουν αποφασιστικά βήματα άμεσα, είναι πιθανό να υπάρξει μια προσωρινή μείωση της ύφεσης ή μικρή ανάκαμψη, αλλά στη συνέχεια η οικονομία θα παραμείνει στάσιμη ή καθοδική, πορεία που εγκυ-

μονεί πολύ υψηλούς κινδύνους για το σύνολο των ελληνικών νοικοκυριών και επιχειρήσεων. Μάλιστα, ακόμη και αν μια στασιμότητα ήταν κατά τα άλλα ανεκτή, δεν μπορεί να είναι μεσοπρόθεσμα βιώσιμη. Από τη μια γιατί θα καθιστούσε ακόμη πιο δύσκολη την εξυπηρέτηση κάθε είδους δανείου, ιδιωτικού και δημόσιου, και από την άλλη γιατί θα συνέχιζε να αποθαρρύνει και να απομακρύνει όλο και περισσότερους παραγωγικούς ανθρώπους και επιχειρήσεις. Έτσι, μια κατάσταση στασιμότητας σύντομα θα οδηγούσε σε νέα ανισορροπία και εκτροπή.

Η επείγουσα αναπτυξιακή στροφή είναι, λοιπόν, μονόδρομος.

Ο βραχυπρόθεσμος στόχος της πολιτικής πρέπει να είναι η σταθεροποίηση θετικών προσδοκιών. Η μείωση της αβεβαιότητας πρέπει να είναι προτεραιότητα και κοινή επιδίωξη όλων και, κατά κύριο λόγο βέβαια, της κυβέρνησης. Γενικότερες συνθήκες για εισροή κεφαλαίων υπάρχουν, γεγονός που υπό συνθήκες μπορεί να θέσει βραχυπρόθεσμα την οικονομία σε θετική τροχιά. Μεσοπρόθεσμος στόχος πρέπει να είναι η εξάλειψη των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών της οικονομίας. Η κρατικοδίαιτη επιχειρηματικότητα, η αναποτελεσματική λειτουργία των θεσμών Δικαιοσύνης και εκπαίδευσης, τα εμπόδια εισόδου και κινητι-

κότητας για εργαζομένους και επιχειρήσεις, ο εσωστρεφής προσανατολισμός της παραγωγής και τα αντικίνητρα για καινοτομία αποτέλεσαν το πλέγμα που, ενώ επιφανειακά καλυπτόταν από τον διεθνή δανεισμό, σταδιακά βύθιζε την οικονομία μας. Έχει, αλήθεια, γίνει κατανοητό πως μόνο αν απομακρυνθούμε αποφασιστικά από αυτά τα προηγούμενα χαρακτηριστικά της οικονομίας μας, είναι πιθανή η σταδιακή επιστροφή των Ελλήνων σε υψηλότερα εισοδήματα;

Η οικονομική πολιτική που ακολουθείται τους τελευταίους μήνες μπορεί να έχει σε σημαντικό βαθμό αποτρέψει τις καταστροφικές εξελίξεις στις οποίες ευθύγραμμα οδηγούσαν οι κινήσεις του περασμένου καλοκαιριού, απέχει όμως ακόμη σημαντικά από το να θέσει τις βάσεις για ανατροπή της ύφεσης και τη δημιουργία μιας νέας οικονομικής πραγματικότητας. Το κρίσιμο δίλημμα είναι πολιτικής φύσης, με την ευρεία έννοια, και πρέπει να απαντηθεί άμεσα. Οι επιμέρους αυταπάτες σε κάθε επίπεδο της οικονομίας, διοίκησης και πολιτικής, και η εμμονή στην αναζήτηση εφήμερων κερδών και προνομίων σύμφωνα με τους στρεβλούς κανόνες του παρελθόντος δεν μπορούν να συνθέτουν ένα θετικό μέλλον για τη χώρα. Χώρος για ελπίδα υπάρχει, αλλά όχι καιρός για χάσιμο.

«Οι κίνδυνοι δεν έχουν περάσει. Αν δεν γίνουν αποφασιστικά βήματα άμεσα, είναι πιθανό να υπάρξει προσωρινή μείωση της ύφεσης ή μικρή ανάκαμψη, αλλά στη συνέχεια η οικονομία θα παραμείνει στάσιμη ή καθοδική.»

Γιώργος Παγουλάτος

Καθηγητής Ευρωπαϊκής Πολιτικής και Οικονομίας στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, επισκέπτης καθηγητής στο Κολέγιο της Ευρώπης

«Το Grexit έχει υποχωρήσει, αλλά δεν έχει εξαλειφθεί»

Από την αρχή της κρίσης ο πολιτικός κίνδυνος ήταν πάντα σημαντικό εμπόδιο στην ανάκαμψη: κίνδυνος διακοπής στην υλοποίηση του οικονομικού προγράμματος, κίνδυνος ανόδου μιας άλλης κυβέρνησης που θα οδηγούσε σε εκτροχιασμό. Ο πολιτικός κίνδυνος πληρώθηκε πανάκριβα σε κόστος δανεισμού, αποεπένδυση, ύφεση, μείωση εισοδημάτων.

Η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ αποτέλεσε τον πρώτο λαϊκιστικό συνασπισμό στην Ευρωζώνη. Ως αντιπολίτευση τα δύο αυτά κόμματα, με την εμπρηστική τους ρητορεία, υπονόμισαν την ανάκαμψη. Ο καταστροφικός απολογισμός της πρώτης κυβέρνησης Τσίπρα, το δημοψήφισμα και τα capital controls επιβεβαίωσαν και τις πιο δυσσώμενες προσδοκίες, με συνολική ζημιά για τη χώρα στα 85 δισ. κατά τους υπολογισμούς της Τραπέζης της Ελλάδος.

Ο πολιτικός κίνδυνος έχει πλέον αντικειμενικά μειωθεί. Το 3ο μνημόνιο ψηφίστηκε από μια υπερπλειοψηφία 5 κομμάτων, που έχουν γίνει 6. Επίσης ο Αλέξης Τσίπρας επανεκλέχθηκε τον Σεπτέμβριο 2015 με πρόγραμμα το μνημόνιο. Η πρώτη αξιολόγηση ολοκληρώθηκε (παρά τη μεγάλη καθυστέρηση) και τα μέτρα πέρασαν με τις λιγότερες κοινωνικές αντιδράσεις. Επίσης, ο νέος εκλογικός νόμος απλής αναλογικής δεν συγκέντρωσε τα 2/3, άρα η ακυβερνησία επαπειλείται μετά τις μεθεπόμενες και όχι τις επόμενες εκλογές. Αυτά τα δεδομένα συνιστούν παράγοντες μείωσης του πολιτικού κινδύνου.

Αρα οι επενδυτές, οι αναλυτές, οι εταιρείες βλέπουν μια χώρα στην οποία η κυβέρνηση (έστω απρόθυμα και ανεπαρκώς) εφαρμόζει το οικονομικό πρόγραμμα που κρατάει τη χώρα στο ευρώ και η αξιωματική αντιπολίτευση, παρότι αντιπολιτεύεται δυναμικά (ως οφείλει), δεν υπόσχεται ανατροπές, αλλά ένα πιο φιλοεπενδυτικό και αναπτυξιακό μείγμα και πιο αξιόπιστη διακυβέρνηση.

Η μείωση του πολιτικού ρίσκου αποτελεί την αναγκαία όχι όμως και επαρκή συνθήκη για την ανάκαμψη. Υπονομεύ-

«Το διεθνές περιβάλλον μετά το Brexit έχει επιδεινωθεί. Η αβεβαιότητα απομακρύνει ακόμα και παράτολμους επενδυτές από τις ευάλωτες οικονομίες του Νότου.»

εται από άλλες επιλογές της κυβέρνησης, από την αναξιοπιστία, ανακολουθία και διαχειριστική ανεπάρκεια των στελεχών της.

Η κυβέρνηση έχει να διαχειριστεί ένα βαριά υφεσιακό μείγμα φόρων. Το διεθνές περιβάλλον μετά το Brexit έχει επιδεινωθεί. Η αβεβαιότητα απομακρύνει ακόμα και παράτολμους επενδυτές από τις ευάλωτες οικονομίες του Νότου - η Ελλάδα είναι ο πιο αδύναμος κρίκος. Ο συνδυασμός υφεσιακής επίδρασης και φυγής από τραπεζικές μετοχές αυξάνει τους κινδύνους για την ελληνική οικονομία, δεδομένης και της αρνητικής δυναμικής των «κόκκινων δανείων». Εάν η ανάκαμψη δεν ξεκινήσει κατά το δεύτερο μισό του 2016 και αν η αβεβαιότητα παραταθεί μέσα στο

2017, οι επιπτώσεις μπορεί να αποβούν ολέθριες.

Συμπέρασμα: η ελληνική οικονομία χρειάζεται ταχύτητα το θετικό σοκ της έγκαιρης (εντός του 2016) ολοκλήρωσης της δεύτερης αξιολόγησης, που θα επιτρέψει και την ένταξη στο πρόγραμμα αγοράς ομολόγων της ΕΚΤ. Το Grexit έχει υποχωρήσει, αλλά δεν έχει εξαλειφθεί. Εάν και το 3ο μνημόνιο αποτύχει, η βούληση για στήριξη της Ελλάδας στο ευρώ θα εξανεμιστεί. Πέρσι το καλοκαίρι ο κ. Τσίπρας κατανόησε ότι η ταχύτερη έξοδος προς την ανάκαμψη και την απομείωση χρέους περνά από τη συνεπή και γρήγορη υλοποίηση των δεσμεύσεων του μνημονίου. Τους επόμενους μήνες πρέπει να αποδείξει στην πράξη ότι το εννοεί. ✽